

ротьби зі злочинністю в Україні : матеріали наук, конф., 15 трав. 2009 р. / Редкол.: В. І. Борисов (голов, ред.) та ін. – Х.: Право, 2009. – С. 61.

³ Опанасенко О. І. Критерії та показники якості, що висуваються до кримінально-виконавчого законодавства / О. І. Опанасенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 43. – С. 103.

⁴ Литвак О. М. Держава і злочинність : Монографія / О. М. Литвак. – К. : Атіка, 2004. – С. 186.

⁵ Хавронюк М. Диференціація кримінальної відповідальності: чи кримінальна безвідповідальність / М. Хавронюк // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 8. – С. 4–5.

⁶ Пивоварова А. А. Эффективность санкции уголовно-правовой нормы / А. А. Пивоварова // Уголовно-правовой запрет и его эффективность в борьбе с современной преступностью / Сборник научных трудов под ред. д. ю. н., проф. Н. А. Лопашенко. – Саратов, Саратовский центр по исследованию проблем организованной преступности и коррупции : Сателлит, 2008. – С. 128.

⁷ Кузнецова Н. Ф. Эффективность уголовно-правовых норм и язык уголовного закона / Н. Ф. Кузнецова // Социалистическая законность. – 1973. – № 9. – С. 33.

⁸ Горбань В. С. Понятие, теория и проблемы формирования общей концепции эффективности законодательства / В. С. Горбань. – М.: ИД «Юриспруденция», 2009. – С. 51–52.

⁹ Опанасенко О. І. Критерії та показники якості, що висуваються до кримінально-виконавчого законодавства / О. І. Опанасенко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 43. – С. 105.

¹⁰ Коханок Т. С. Системний підхід у кримінальному праві та системність Кримінального кодексу України / Т. С. Коханюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 6.

Резюме

У статті розглянуто проблему якості встановлення міри покарання в кримінально-правових санкціях. Визначено критерії якості даного виду законодавчої діяльності.

Ключові слова: якість, кримінально-правова санкція, покарання.

Резюме

В статье рассматривается проблема качества установления меры наказания в уголовно-правовых санкциях. Определены критерии качества данного вида законодательной деятельности.

Ключевые слова: качество, уголовно-правовая санкция, наказание.

Summary

The article deals with the problem as setting penalties in criminal sanctions. The criteria of quality of this type of legislative activity.

Key words: quality of criminal legal sanction of punishment.

Отримано 26.12.2011

К. М. ПАЛЮХ

Лідія Михайлівна Палюх, кандидат юридичних наук, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка

ДО ПИТАННЯ ПРО СИСТЕМАТИЗАЦІЮ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Нині в науці кримінального права тривають дискусії щодо систематизації злочинів проти правосуддя. Зокрема, ці дискусії зумовлені різним визначенням науковцями об'єкта низки злочинів, що стосуються, зокрема, посягання на життя, здоров'я, власність, безпеку учасників судочинства, відносин щодо виконання судових рішень, а у зв'язку з цим, а також, відповідно, розташування у розділах Кримінального кодексу України норм, що передбачають кримінальну відповідальність за ці злочини. Дискусійним на сьогодні залишається питання про розташування в КК України норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на працівників правоохоронних органів. Також у зв'язку зі змінами та доповненнями до КК України, внесеними Законом України від 4 листопада 2010 р., актуальним є питання про розташування в КК України норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання щодо працівників державної виконавчої служби (ст. 343 КК України), державних виконавців (ст. 342 КК України) у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків.

У розділі XVIII КК України виділено декілька статей, що передбачають склади злочинів, що посягають на життя, здоров'я, власність і безпеку учасників процесуальних відносин. Зокрема, це ст. 377 КК України «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного», ст. 378 «Умисне знищення або

пошкодження майна судді, народного засідателя або присяжного», ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя або присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя», ст. 380 «Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист», ст. 381 «Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист», ст. 398 «Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи», ст. 399 «Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи», ст. 400 «Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги».

Переважає більшість авторів, які досліджували питання про родовий об'єкт злочинів проти правосуддя, зазначали про те, що законодавець, створюючи норми про кримінально-правову охорону правосуддя, виходив не з процесуального значення цього поняття, а вкладав у останнє більш широкий зміст, вважаючи за необхідне захищати будь-яку діяльність, спрямовану на досягнення завдань правосуддя, – будь то діяльність суду чи прокуратури, слідчих органів чи органів виконання покарань¹.

Видається, що поняття «правосуддя», вжите в назві відповідного розділу, не може бути одним для законодавства та теорії конституційного процесу, цивільного та кримінального процесу, та іншим для кримінального законодавства, науки кримінального права.

У зв'язку з цим обґрунтовано видається позиція В. М. Бурдіна, який зазначає, що ці питання можна вирішити двома способами:

1. Шляхом зміни назви розділу XVIII КК України для того, щоб він охоплював не лише злочини проти правосуддя, а й інші, які посягають на пов'язані із правосуддям відносини (у зв'язку із проведенням дізнання, досудового слідства, виконанням та відбуванням покарань);

2. Шляхом виключення із розділу XVIII КК України тих складів злочинів, які безпосередньо не посягають на правосуддя, а також уточнення окремих складів злочинів².

На нашу думку, вирішення ситуації, що склалася, є не зміна розуміння поняття «правосуддя», що вжите у матеріальному кримінальному законі у назві відповідного розділу, а зміна самої назви розділу, що більш точно відображала б коло тих суспільних відносин, що охороняються його нормами. Зокрема, родовий об'єкт розглядуваної групи злочинів можна визначити як встановлений порядок судочинства та виконання судових рішень. Якщо виходити із зазначеного родового об'єкта, проаналізувавши норми зазначеного розділу XVIII КК України, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на життя, здоров'я, безпеку учасників процесуальних відносин та відносин, що виникають при виконанні судових рішень, можна зауважити, що поза охороною нормами цього розділу кримінального закону залишаються учасники відносин, що виникають при виконанні судових рішень, а також органи дізнання, досудового слідства, прокурори у зв'язку з виконанням ними функцій у сфері судочинства. Водночас відповідно до Закону України від 4 листопада 2010 р. ст. 342 КК України, що міститься у розділі XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян», була викладена в новій редакції, відповідно до якої передбачено кримінальну відповідальність за опір державному виконавцю під час виконання ним службових обов'язків поряд з працівником правоохоронного органу, членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцем. Крім того, у новій редакції були викладені назва та частина перша ст. 343 КК України, відповідно до якої передбачено кримінальну відповідальність також за втручання в діяльність працівника державної виконавчої служби поряд із втручанням в діяльність працівника правоохоронного органу. Щодо зазначених змін, доповнень до законодавства, слід зауважити, що діяльність державних виконавців повністю охоплюється об'єктом злочинів, що містяться у розділі XVIII КК України. Адже відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну виконавчу службу» державна виконавча служба здійснює виконання рішень судів, третейських судів та інших органів, а також посадових осіб відповідно до законів України. Тому видається більш доцільним передбачити кримінальну відповідальність за зазначені вище діяння у розділі XVIII. Водночас слід наголосити, що спеціальних норм, які б передбачали кримінальну відповідальність за посягання на життя, здоров'я, власність, безпеку працівників державної виконавчої служби в кримінальному законі не передбачено. Зокрема, йдеться про такі діяння, як погроза або насильство, умисне знищення або пошкодження майна, посягання на життя працівника державної виконавчої служби у зв'язку з виконанням ним своїх службових обов'язків. Тоді як у розділі XVIII КК України «Злочини проти правосуддя» передбачена кримінальна відповідальність за відповідні посягання щодо судді, народного засідателя чи присяжного (ст.ст. 377–379 КК України), захисника чи представника особи (ст.ст. 398–400 КК України).

П. Кравцов, В. Мульченко обґрунтовано зазначають про те, що аналіз розділу XVIII «Злочини проти правосуддя», дає підстави визнати, що поряд із позитивними моментами, спроба об'єднати в одному розділі всі склади, які посягають на правосуддя, не вдалася. Авторі зазначають, що в новому КК України (як і КК 1960 р.) має місце невизначеність щодо працівників правоохоронних органів, чия діяльність знаходиться у сфері виконання завдань правосуддя. Якщо діяльність захисника віднесена до тієї, що спрямована на здійснення завдань правосуддя, то діяльність слідчої особи, яка провадить дізнання, прокурора, що бере участь у судочинстві, працівника пенітенціарної системи, не менш очевидно знаходиться у сфері правосуддя. Водночас, як і в КК 1960 р., злочини щодо зазначених осіб у зв'язку з діяльністю із забезпечення виконання завдань правосуддя залишилися за межами розділу XVIII, а віднесені у КК України до злочинів проти органів державної влади, що посягають на їх авторитет, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян, і знаходяться у розділі XV (ст.ст. 343, 345, 347 КК України). Цю проблему, на думку авторів, мож-

на було б вирішити відповідним доповненням до норм розділу XVIII КК «Злочини проти правосуддя». Наприклад, ст. 377 назвати «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя, присяжного, працівника правоохоронного органу або пенітенціарної системи у зв'язку з їхньою діяльністю у сфері правосуддя»³.

Погоджуючись з такою позицією, слід зауважити, що працівник пенітенціарної системи не виконує функцій у сфері правосуддя, – він бере участь у реалізації результатів правосуддя – виконання вироку суду. Крім того, слід зауважити, що поняття пенітенціарної системи на сьогодні в законодавстві не визначено. У даному випадку видається, що більш точно було б вжити формулювання «посадова особа Державної кримінально-виконавчої служби України». Водночас в такому випадку поза правовою охороною залишаються посадові особи інших органів і установ, на які покладено відповідно до закону виконання покарань, що не входять у Державну кримінально-виконавчу службу України, зокрема, які виконують такі покарання як конфіскація майна, службові обмеження для військовослужбовців, арешт щодо військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні. Отже, у такому разі поза правовою охороною залишаються життя, здоров'я, власність і безпека учасників відносин, що виникають при виконанні судових рішень, зокрема, державних виконавців та інших посадових осіб органів та установ, які виконують покарання, однак не входять в Державну кримінально-виконавчу службу України, а також осіб, які відповідно до КПК України уповноважені здійснювати дізнання, але які не є працівниками правоохоронних органів.

Досліджуючи стан виконавчого провадження з примусового виконання рішень судів та інших несудових органів, А. І. Перепелиця дійшов висновку, що рівень добровільності виконання таких рішень досить низький. Він становить близько 5 %, а ступінь негативного ставлення до здійснюваних державним виконавцем дій, у тому числі і до його особи, негативний, а інколи – й агресивний, нерідко пов'язаний з посяганням на життя, здоров'я, майно як самого державного виконавця, так і членів його сім'ї і близьких родичів⁴. Тому автор пропонує доповнити ст.ст. 345, 347, 348 КК України, передбачивши в них кримінальну відповідальність за такі діяння, як погроза або насильство, умисне знищення або пошкодження майна, посягання на життя, захоплення як заручника і щодо державних виконавців⁵. У цілому слід погодитися, що, зважаючи на завдання Державної виконавчої служби, діяльність її працівників щодо виконання рішень судів та інших органів потребує підвищеної правової охорони, у тому числі й засобами кримінального права. Однак, зважаючи на те, що ця діяльність в кінцевому рахунку покликана забезпечити реалізацію результатів правосуддя, видається що кримінально-правові норми, що охороняли б цю діяльність, слід помістити не в розділі XV «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян», а в розділі XVIII «Злочини проти правосуддя».

Щодо пропозиції П. Кравцова, В. Мульченка включити правоохоронців у ст. 368 розділу XVIII КК України «Злочини проти правосуддя» окремі автори висловлюються про недоцільність таких змін, оскільки з під захисту закону випаде правоохоронна діяльність та інші їх функції, що виходять за межі здійснення правосуддя. Якщо захист правоохоронців залишити і в розділі XV, і вносити у розділ XVIII КК, то порушується принцип мовної економії. Водночас, як зазначає автор, захист працівників правоохоронних органів, передбачений у розділі XV КК України, розповсюджується і на виконання ними функцій правосуддя⁶. Дійсно, працівник правоохоронного органу може сам у визначених законом випадках застосовувати до особи адміністративне стягнення, тобто в такому випадку його діяльність не пов'язана зі здійсненням судочинства. Це ж стосується і діяльності працівника правоохоронного органу, пов'язаної з охороною громадського порядку. Водночас, на нашу думку, процесуальна діяльність працівників правоохоронних органів у сфері судочинства повинна охоронятися в особливому порядку, оскільки ця діяльність пов'язана в кінцевому рахунку із встановленням істини у кримінальній справі. Водночас її правова охорона не диференціюється порівняно із іншими видами діяльності правоохоронних органів, що впливають із їх завдань.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» правоохоронні органи – це органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції⁷. Водночас слід зауважити, що відповідно до ч. 1 ст. 101 КПК України до органів дізнання належить коло осіб, які не є працівниками правоохоронних органів, зокрема, у справах про злочини, визначені в зазначеній статті КПК України, ними є командири (начальники) військових частин, з'єднань, начальники військових установ, командири кораблів, капітани морських суден, що перебувають у далекому плаванні, командири підрозділів Державної спеціальної служби транспорту. Таким чином, можна констатувати, що як у розділі XVIII «Злочини проти правосуддя», так і у розділі XV, у статтях, де передбачена кримінальна відповідальність за посягання на життя, здоров'я, власність і безпеку працівників правоохоронних органів, відсутні норми, що передбачали б кримінальну відповідальність за аналогічні посягання щодо осіб, які відповідно до КПК України уповноважені здійснювати дізнання, але які не є працівниками правоохоронних органів, у зв'язку з провадженням ними дізнання у кримінальних справах.

Порівнюючи КК України із законодавством деяких зарубіжних країн, слід відзначити, що наприклад, у КК Російської Федерації проблема «розкиданості» або несистематизованості норм про посягання на працівників правоохоронних органів не виникає, оскільки у главі 31 «Злочини проти правосуддя» виділено такі статті як «Посягання на життя особи, яка здійснює правосуддя або попереднє розслідування» (ст. 295 КК РФ), «Погроза або насильницькі дії у зв'язку із здійсненням правосуддя або провадженням попередньо-

го розслідування» (ст. 296 КК України), а у главі 32 «Злочини проти порядку управління» виділено такі складові злочинів як «Посягання на життя працівника правоохоронного органу» (ст. 317 КК РФ), «Застосування насильства щодо представника влади» (ст. 318 КК РФ).

Видається, що процесуальна діяльність працівників правоохоронних органів щодо провадження ними дізнання і досудового слідства повинна охоронятися в особливому порядку, оскільки ця діяльність пов'язана з встановленням істини у кримінальній справі. Водночас кримінальна відповідальність за відповідні посягання щодо працівників правоохоронних органів у зв'язку з виконанням ними зазначених функцій не диференціюється законодавцем. Тому доцільним було б передбачити в розділі XVIII КК України кримінальну відповідальність за такі діяння як втручання в діяльність, погроза або насильство, умисне знищення або пошкодження майна, посягання на життя особи, яка здійснює дізнання, досудове слідство у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням досудового розслідування у кримінальній справі. Те саме стосується і сторони, яка в кримінальному судочинстві підтримує обвинувачення, тобто прокурора. Норми про кримінальну відповідальність за аналогічні діяння щодо захисника чи представника особи є у розділі XVIII КК України (ст.ст. 397–400 КК України).

Тому, на нашу думку, можна було б сформулювати назву ст. 377 КК України і відповідну диспозицію статті таким чином: «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя, присяжного, прокурора, особи, яка проводить дізнання чи досудове слідство або посадової особи органу чи установи, на які покладено виконання судових рішень, у зв'язку з їх діяльністю у сфері судочинства та виконання судових рішень». Також доповнити ст.ст. 376, 378, 379 КК України, передбачити в них кримінальну відповідальність за такі діяння, як, відповідно, втручання в діяльність, умисне знищення або пошкодження майна, посягання на життя окрім судді, народного засідателя чи присяжного, також щодо прокурора, особи, яка проводить дізнання чи досудове слідство або посадової особи органу чи установи, на які покладено виконання судових рішень, у зв'язку з їх діяльністю у сфері судочинства та виконання судових рішень.

Серед інших проблем, що стосуються систематизації злочинів проти правосуддя, та, як видається, потребує наступних досліджень, питання про розміщення в розділах КК України норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на суддів Конституційного Суду України, Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів України.

¹ Власов И. С. Ответственность за преступления против правосудия / И. С. Власов, И. М. Тяжкова. – М.: «Юридическая литература», 1968. – 134 с. – С. 25; Кульберг Я. М. Преступления против правосудия / Кульберг Я. М. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1962. – 62 с. – С. 19–20; Носкова Н. А. Ответственность граждан за преступления против правосудия / Носкова Н. А. – М.: Общество «Знание», 1975. – 38 с. – С. 6–7; Раишкова Ш. С. Преступления против социалистического правосудия: лекции для студентов ВЮЗИ. – М., 1957. – 55 с. – С. 5; Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / [Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – [Вид. 2-ге, переробл. та допов.]. – К.: Атіка, 2008. – 712 с. – С. 571; Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., переробл. та допов.]. – Х.: Право, 2010. – 608 с. – С. 506.

² Бурдін В. М. Окремі проблеми злочинів проти правосуддя за КК України / Бурдін В. М. // Життя і право. – 2004. – № 2. – С. 74–77. – С. 76.

³ Кравцов П., Мульченко В. Невирішені проблеми у новому КК України / Кравцов П., Мульченко В. // Право України. – 2003. – № 4. – С. 50–52. – С. 50.

⁴ Перепелиця А. І. Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні [Електронний ресурс]: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А. І. Перепелиця; Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2005. – 19 с. – С. 14.

⁵ Перепелиця А. І. Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні: монографія / А. І. Перепелиця, В. М. Безчастний, А. О. Собакарь. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2009. – 284 с. – С. 70.

⁶ Актуальні проблеми кримінального права: навч. посіб. / [В. М. Попович, П. А. Трачук, А. В. Андрушко, С. В. Логін]. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 184–186 – С. 184–185.

⁷ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.

Резюме

У статті розглянуто актуальні питання систематизації злочинів проти правосуддя, зокрема, щодо доповнення Кримінального кодексу України спеціальними нормами, які б передбачали кримінальну відповідальність за посягання на життя, здоров'я, власність, безпеку учасників всіх відносин, що охоплюються родовим об'єктом злочинів, що містяться у розділі XVIII КК України «Злочини проти правосуддя».

Ключові слова: систематизація злочинів, родовий об'єкт, кримінальна відповідальність, правосуддя, судочинство.

Резюме

В статье рассмотрены актуальные вопросы систематизации преступлений против правосудия, о дополнении Уголовного кодекса Украины специальными нормами, которые бы предусматривали уголовную ответственность за посягательства на жизнь, здоровье, собственность, безопасность участников всех отношений, охватываемых родовым объектом преступлений, содержащихся в разделе XVII УК Украины "Преступления против правосудия».

Ключевые слова: систематизация преступлений, родовый объект, уголовная ответственность, правосудие, судопроизводство.

Summary

The article deals with issues of systematic crimes against justice, in particular, to supplement the Criminal Code of Ukraine a special rule which would provide criminal penalties for violation of life, health, property, safety of participants in all relations covered by generic object offenses contained in Section XVIII of the Criminal Code of Ukraine "Crimes against justice."

Key words: ordering crimes, generic object, criminal responsibility, justice, proceedings.

Отримано 10.04.2012

І. М. РИЖОВ

Ігор Миколайович Рижов, кандидат юридичних наук, докторант Національної академії Служби безпеки України

ТЕРОРИЗМ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ АСПЕКТ

Сучасний тероризм становить собою масштабне антисоціальне явище, що охоплює усі сфери суспільних відносин та впливає на механізми геополітичних трансформацій. Це потребує розробки і впровадження нових, більш дієвих соціально-правових механізмів попередження такого роду дій, цивілізованих форм вирішення соціальних конфліктів, що породжують тероризм. Їх розробка неможлива без ретельного вивчення історичних, соціальних, юридичних, кримінологічних та інших процесів, що відбуваються в суспільстві, які визначають походження та історико-еволюційне формування тероризму.

Науково-теоретичній розробці проблеми боротьби із тероризмом присвячена певна кількість праць науковців різних спеціальностей як у вітчизняній літературі, так і в працях закордонних авторів. Достатньо глибоко соціально-політичні аспекти проблеми тероризму проведені терорологами В. В. Вітюком, Ю. С. Горбуновим, С. Г. Кара-Мурзою, Ю. М. Антоняном, Б. Корз'є, Р. Фірі, Б. Дженкінсом, М. Креншоу, Р. Малей, А. Шейлі та деякі іншими. З сучасних вітчизняних теоретичних праць інтерес представляють дослідження В. О. Глушкова, В. П. Ємельянова, В. В. Крутова, В. Ф. Антипенка, В. А. Ліпкана. Більшість з них присвячено кримінологічному аспекту тероризму як злочину, але потреби практичного формування комплексної системи заходів протидії тероризму в Україні спонукають до вивчення, узагальнення і використання досвіду боротьби з цим явищем і, що найбільш важливо, до активізації наукових розробок по дослідженню як самого феномена тероризму (поняття, витоки, причин функціонування, соціального базису), особливостей його проявів у різних країнах¹. Незважаючи на наявність численних наукових досліджень, присвячених проблематиці формування теророгенності соціальних систем, поза науковим обігом залишилося головне питання – визначення тероризму як соціального процесу, в той час як більшість досліджень проводилося в контексті правових його дефініцій. Це значно ускладнює процес подальшого вивчення стану соціуму в умовах соціальних процесів, які динамічно розвиваються, та унеможлиблює формування практичних рекомендацій (як у програмному, так і в тактичному плані) щодо підвищення ефективності форм і методів організації протидії. Актуальність даної статті полягає у тому, що робиться спроба проаналізувати тероризм як соціально-небезпечне явище, з позицій філософського аналізу задля уточнення сутності його авторської дефініції.

Слово «тероризм» припускає подвійність змісту. Тероризм може розглядатися як відповідна ідеологія, як соціальний процес і як конкретна дія. Це єдиний вид злочинної діяльності, що допускає подвійний об'єкт – безпосередню жертву терористичного акту й опосередковану, – жертву психологічного впливу. При цьому вид злочину, що використовується для терористичного акту, не може бути конкретизований. Це може бути будь-яка протиправна дія, пов'язана з людськими жертвами, або без таких. Сутність поняття «тероризм», як конкретної дії, як правило, ілюструють відповідними статтями з кримінального кодексу або традиційно прийнятим у суспільстві поняттям. При цьому, зміст цього поняття побічно відбиває стиль влади. Так, американські політологи вважають що тероризм це «погроза чи використання насильства в політичних цілях окремими особами чи групами, що діють як на боці, так і проти існуючого уряду, коли їхні дії спрямовані на те, щоб вплинути на більшу чим безпосередні жертви кількість людей»². Як показує визначення, ціль тероризму як дії зводиться до факту залякування, тобто скоєння такої дії, що здатна викликати суспільний резонанс, ввести більшість суспільства в стан віртуального страху. Кінцева мета тероризму як соціальної системи – корекція алгоритму соціального керування в суспільстві шляхом залякування суспільства, при цьому не має значення, про який тип соціального керування мова йде. Це може бути режим влади в суспільстві, світовий порядок або принцип керування усередині організованої злочинної групи або трудового колективу. Тероризм як ідеологія – остаточна віра в перебудову світу подібними методами. Саме тому, питання сутності